

juryrapport Koninklijke Prijs voor Vrije Schilderkunst 2015

Het inwisselbare beeld

De Koninklijke Prijs voor Vrije Schilderkunst 2015 mocht dit jaar een groot aantal inzendingen ontvangen. Dat leverde een divers beeld op aan richtingen, ideeën en interesses die momenteel onder jonge kunstenaars leven. Diezelfde diversiteit zien we terug in het werk van de twintig genomineerden en de vier winnaars van de Koninklijke Prijs 2015. In totaal waren er 225 inzendingen, waarvan er nu 24 te zien zijn in het Koninklijk Paleis op de Dam.

Schilderkunst heeft een eeuwenoude en rijke traditie. Juist in Europa, met Nederland als een van de belangrijkste centra, heeft schilderkunst een blijvende invloed nagelaten. Tot op de dag van vandaag komen grote groepen bezoekers naar de musea om oude of meer recente meesterwerken te bewonderen. Het kan haast niet anders dan dat de schaduw van de vele voorgangers zwaar drukt op jonge kunstenaars. Dat zij toch nog steeds de uitdagingen aangaan en zoeken naar een persoonlijk geluid, verdient lof en respect. Waar een sporter hooguit een snellere tijd hoeft neer te zetten, kunnen kunstenaars niet klakkeloos herhalen wat al in het verleden is gedaan.

Niet eerder in de geschiedenis van de mens zijn beelden (foto's maar ook bewegende beelden) zo alom vertegenwoordigd. Daarmee is onze samenleving veranderd in een beeldcultuur. En dat is een belangrijke ommekeer. Het geschreven woord wordt langzaamaan verdreven. De kracht van het beeld werd al vroeg onderkend door pers en door machthebbers. Foto's liegen niet, denken we naïef. Maar dat wat de fotograaf ziet als hij de ontspanknop van zijn camera indrukt, is slechts zelden identiek aan de foto die uiteindelijk in krant of tijdschrift verschijnt. Retouches en *Photoshop* manipuleren de waarheid, maken haar mooier of doeltreffender. En daarmee wordt de waarheid geweld aangedaan.

Maar heeft die overvloed aan beelden gevolgen voor de kunst? Alles wordt tegenwoordig geregistreerd en verspreid. Op internet lijkt het alsof elk moment, alsof elke afbeelding even belangrijk is. Sturing ontbreekt. Veel kunstenaars kiezen niet voor belangrijke maatschappelijke momenten als uitgangspunt voor hun werk, maar voor afbeeldingen van alledaagse of triviale gebeurtenissen. Daarmee onderstreept de kunstenaar aan het begin van de 21^e eeuw de willekeurigheid van het beeld. Hij laat de hiërarchie achterwege die machthebbers en pers graag bevestigd zien. In een maatschappij die meer en meer wordt beheerst door de media en die wordt overspoeld door een stortvloed aan beelden, proberen de kunstenaars ons te ontregelen. Door te kiezen voor een afbeelding die de kunstenaar zelf boeit, ondergraaft hij het belang van die stortvloed. De kunstenaar schept verwarring. Hij neemt bewust geen journalistieke positie in. En doordat hij dat niet doet, is hij ook geen verschuldigd. Eigenlijk houdt de kunstenaar ons een spiegel voor, hij confronteert ons met de vraag hoe we er zelf tegenaan kijken; of al die beelden nu wel zo belangrijk zijn. De kunstenaar heeft misschien ook wel een reden om dat belang van onze digitale beeldcultuur te bevragen. In tegenstelling tot de democratische toegankelijkheid en de snelheid van het internet, vraagt de trage schilderkunst aandacht en tijd.

De jury is verheugd over de hoge kwaliteit van de inzendingen. Naast "echte" schilders die niet bang zijn voor olieverf, werd ook het experiment gezocht. Dat maakte het de jury moeilijker dan voorgaande jaren om tot keuzes te komen.

Dit jaar toont duidelijk de invloed van cartoons, games en straatcultuur als graffiti, onder andere zichtbaar in stripachtige figuren en het gebruik van *spray paint*. Onder de inzendingen bevonden zich veel psychedelische werken, met *fantasy*-achtige landschappen en werelden, fluorescerend van kleur,

KONINKLIJK PALEIS AMSTERDAM

vol en grotesk op het absurde af. Daarbij valt wel op dat de schilderijen achterblijven bij de hoge mate van perfectie in uitwerking die de *fantasy*-wereld van de game-industrie kenmerkt.

De jury ontving dit jaar relatief veel geëngageerde bijdragen en constateerde daarnaast een sterke maatschappelijke verbondenheid in thematiek en een grote interesse in religie. Wellicht hangt deze ontwikkeling samen met de grotere culturele diversiteit onder de aanmeldingen. Dat doet de jury deugd. Het aanbod weerspiegelt op die manier de vele verschillende culturele achtergronden van de inwoners van Nederland. Bovendien onderstreept het hoezeer Nederland nog altijd een land is waar kunstopleidingen van hoog niveau een enorme aantrekkingskracht hebben - tot ver buiten onze landsgrenzen.

De fotografie is al decennialang een belangrijk hulpmiddel voor kunstenaars. Maar behalve het gebruik van afbeeldingen zagen we dit jaar ook een interesse in het fotografisch proces. Sowieso gebruikten de kunstenaars een veelheid aan materialen die hen de ruimte bieden de schilderkunstige principes opnieuw te onderzoeken. Gips, zeildoek, plastic, tape, glitters en bijenwas werden aangewend om het beeld te construeren. Een meer curieuze constatering is het veelvuldige gebruik van exorbitante, barokke en lange titels. 'Een opvallende titel is het halve werk', zo leek dit jaar.

Ook dit jaar zijn een schrijver en een vormgever gevraagd de catalogus samen te stellen. Bianca Stigter koos niet voor een essay, maar voor gedichten. Juist een gedicht nadert de schilderkunst. Immers, waarover niet te spreken valt, moet men zwijgen. Kunstenaars kiezen ervoor zich in beeld uit te drukken; nadrukkelijk niet in woorden. Het woord legt het in de schilderkunst dus nagenoeg altijd af. Ook omdat er nooit voldoende woorden zijn om alle lagen binnen een kunstwerk te benoemen. Ook het hermetische karakter van een gedicht en de naar zichzelf verwijzende kwaliteit die de poëzie zo aantrekkelijk maakt, heeft ze gemeen met de kunst.

De vormgeving van de catalogus was dit jaar in handen van Bart de Baets.

Als juryvoorzitter vind ik het eervol om aan Zijne Majesteit de volgende vier kunstenaars als winnaar van de Koninklijke Prijs voor Vrije Schilderkunst 2015 voor te mogen dragen

Rabi Koria

Joost Krijnen

Lennart Lahuis

Jouni Toni

Hoewel zeer verschillend, zien we bij al deze kunstenaars een fascinatie voor de werking van het beeld. Of dat nu versluierd is achter een laag bijenwas, of op een haast analytische manier vereenvoudigd en ingezoomd. Hoewel abstractie dit jaar niet ontbrak, refereren de vier winnaars aan een zichtbare voorstelling.

De Koninklijke Prijs 2015 stemt de jury positief en hoopvol. De vele inzendingen en de vier winnaars tonen de durf en de wil om de schilderkunst verder te dragen.

De jury bestond in 2015 uit: Gijs Frieling, Hans den Hartog Jager, Nanda Janssen, Iris Kensmil, Jan van der Ploeg, Benno Tempel (voorzitter) en Esther Tielemans.

Rabi Koria (1988)

In het werk van Koria komen culturen samen, zowel in beeld als in techniek. De actuele conflicten in het Midden-Oosten zijn belangrijke factoren binnen het werk. Vorm en inhoud gaan daarbij een dialoog aan, zoals in de fragmentatie van het beeld.

De leesrichting in Koria's tegeltableau loopt van rechts naar links, van een geheel gebouw naar een detail, van donker naar licht, tot het punt waar inhoud en materiaal één worden. De kalligrafie, in Arabische landen vaak nog steeds een hoogtepunt binnen de kunst, wordt in West-Europa toch voornamelijk als *couleur locale* gezien. Koria manipuleert die westerse kijker. Hij gebruikt het westerse alfabet en lijkt ook te verwijzen naar de captcha encryptie van internet.

Joost Krijnen (1983)

Krijnen toont de kracht van het wit en de durf om verschillende stadia van het ontstaansproces fysiek aanwezig te laten zijn. Dat zoekende aspect maakt dit werk aangenaam. Het is alsof we de kunstenaar op zijn vingers kunnen kijken tijdens het maakproces. Daarbij is hij schatplichtig aan oudere kunstenaars als David Hockney of Emo Verkerk. Niet voor niets is het werk sterk tekenachtig van karakter en kan het worden gezien als een versmelting van teken- en schilderkunst. Krijnen bezit de kwaliteit om met een enkele lijn iets neer te zetten. Bovendien laat hij het onderwerp knap van schaal verspringen, waardoor er een spanning in het werk komt.

Lennart Lahuis (1986)

Lahuis gebruikt fotoreproducties, maar hij maakt het beeld omfloerst door de glasplaat af te dekken met papier en bijenwas. Het verhullen van het beeld laat de toeschouwer achter in verwarring, is het beeld geschilderd of toch een foto? Lahuis speelt met de materialiteit van het beeld. Door het te verdoezelen lost de voorstelling bijna op in een immateriële *blur*. Het gaat Lahuis echter niet om enkel een atypische behandeling van wat een schilderij kan worden genoemd, maar om het onderzoek naar de betekenis van het beeld. Door te verhullen onderstreept hij de inwisselbaarheid van het beeld in onze huidige westerse cultuur.

Jouni Toni (1984)

Op een haast achteloze manier lijkt Toni zijn doeken te hebben gemaakt. Het resultaat is lichtvoetig te noemen. Duidelijk is er affiniteit waarneembaar met pop art, met Henri Matisse. Maar Toni komt ver voorbij enkel refereren aan illustere voorgangers. Zo heeft de sjabloonachtige opbouw van de compositie een grote mate van aantrekkelijkheid die laveert tussen knap en knullig, tussen figuratief en abstract. Toni speelt met kleur, met grafische kwaliteiten en met een coulisse-werking, waardoor het geheel een decorachtig effect krijgt. En net als bij een theaterdecor wordt de toeschouwer zo een andere werkelijkheid binnengeleid.